Иқтибос аз Протоколи №5
ҷаласаи шуъбаи ҳуқуқи хусусии Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А.Баҳоваддинови Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон

30 июни соли 2023 ш.Душанбе

Иштирок доштанд:
Абдуҷалилов А. – н.и.ҳ., мудири шуъба
Маҳмудзода М.А. – академик, д.и.ҳ. профессор, сарходими илмӣ
Раҳимзода М.З. – узви вобастаи АМИТ, д.и.ҳ., профессор
Ғаюрзода Ш.К. – д.и.ҳ., профессор
Шонасридинов Н. – н.и.ҳ.
Раҳимова К. – лаборант

Раисикунанда Абдуҷалилов А. – н.и.ҳ., мудири шуъбаи ҳуқуқи хусусии Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А.Баҳоваддинови Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон ҷаласаро кушода эълон намуд, ки дар рӯзнома ҷаласа баррасии дисссертатсияи Диссертатсия дар мавзӯи "Одатҳо дар муомилоти маданӣ" аз тарафи унвонҷӯ Анушервони Исрофил барои муҳокима пешниҳод шудааст. Агар дигар пешниҳодҳо набошад, таклиф ҳаст, ки рӯзнома бо ҳамин мазмун тасдиқ карда шавад. Рӯзнома якдилона тасдиқ карда шуд.

РӮЗНОМАИ МАҶЛИС:

Баррасии диссертатсияи Анушервони Исрофил дар мавзӯи «Одатҳо дар муомилоти маданӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.03 – Ҳуқуқи гражданӣ, ҳуқуқи соҳибкорӣ, ҳуқуқи оилавӣ, ҳуқуқи байналмилалии хусусӣ.

Раисикунанда: Рисолаи диссертатсионии Анушервони Исрофил дар мавзӯи «Одатҳо дар муомилоти маданӣ» якчанд маротиба дар ҷаласаи шуъбаи ҳуқуқи хусусии Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А.Баҳоваддинови Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон муҳокима карда шудаааст, ки дар онҳо қайд карда шудааст, ки диссертатсияи пешниҳодгардида дуруст тартиб дода шуда, мазмуни он ба ихтисоси 12.00.03 – Ҳуқуқи гражданӣ, ҳуқуқи соҳибкорӣ, ҳуқуқи оилавӣ, ҳуқуқи байналмилалии хусусӣ мутобиқат менамояд.

Роҳбари илмиаш – Раҳимзода Маҳмад Забир узви вобаста Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон, доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор, арбоби илм ва техникаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, дар вазифаи

сарходими илмии шуъбаи ҳуқуқи хусусии Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А.Баҳоваддинови Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон фаъолият менамояд.

Раисикунанда: барои баён намудани муҳтавои асосии диссертатсия ба унвонҷӯ сухан дода мешавад. Ба Шумо 15 дақиқа барои баён намудани муҳтавои асосии диссертатсия дода мешавад.

Диссертант Анушервони Исрофил: Ташаккури зиёд! Муҳтарам раисикунанда, муҳтарам устодон!

Ба диққати Шумоён муҳтавои диссертатсия барои барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.03 – Ҳуқуқи граждании, ҳуқуқи соҳибкорӣ, ҳуқуқи оилавӣ, ҳуқуқи байналмилалии хусусӣ дар мавзӯи «Одатҳо дар муомилоти маданӣ» пешниҳод карда мешавад.

Мубрамии мавзуи таҳқиқот. Пас аз ба даст овардани истиқлолият Ҷумҳурии Тоҷикистон ба марҳилаи нави бунёди низоми ҳуқуқии худ ворид шуд. Қонунгузории муосири мадании Тоҷикистон, ки ба анъанаҳо ва принсипҳои ҳуқуқи хусусӣ асос ёфтааст, ба танзимгари асосии пулию молиявӣ ва дигар муносибатҳои дар шароити иқтисоди бозорӣ инкишофёфта табдил меёбад. Пас аз қабули Кодекси граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон солҳои 1999-2005 ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ барои эътирофи одатҳои муомилоти маданӣ ва дигар одатҳо дар муомилот замина ба вуҷуд омад. Ҳамин тариқ, давлат имкон дод, ки меъёрҳои ҳуқуқи маданӣ ба таври ғайримарказонидашуда берун аз раванди қонунгузорӣ ташаккул ёбанд.

Ҳуқуқи одатӣ дар таърихи танзими муносибатҳои ҷамъиятӣ яке аз меъёрҳои аввалин буда, масъалаҳои пайдоиш, ташаккул ва инкишофи он бисёрҷабҳа мебошад. Қабули Кодекси мадании Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд КМ ҶТ) дар рушди илми ҳуқуқшиносӣ саҳифаи наверо боз намуда, барои васеъ истифода бурдани одатҳо дар муомилоти маданӣ шароити мусоидро фароҳам овард. Дар КМ ҶТ меъёри махсус, инчунин меъёрҳои алоҳида низ пешбинӣ гардидаанд, ки онҳо дар оянда барои танзими муносибатҳои маданӣ ва ҳалли баҳсҳо аз аҳамият дур нестанд. Дар дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ низ ба монанди Қонуни ҶТ аз 18 марти соли 2015 «Дар бораи арбитражи байналмилалии тиҷоратӣ» ва эътирофи баъзе аз санадҳои байналмилалии ҳуқуқӣ бинобар ворид шудани Тоҷикистон ба Созмони умумиҷаҳонии савдо (СУС) барои истифодаи одатҳо дар муомилоти маданӣ ҳидоят намуда, баъзе аз холигиҳои низоми ҳуқуқии Тоҷикистонро пурра гардонида бошанд ҳам, аммо на ҳама муносибатҳои бавуҷудоянда дар низоми ҳуқуқӣ танзими худро дидаанд.

Вобаста ба ин, бо Қонуни ҶТ аз 26 декабри соли 2011 таҳти рақами №776 ба Кодекси мурофиавии иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон тағйироту иловаҳо ворид карда шуданд, ки дар он яке аз вазифаҳои

мурофиаи судии иқтисодӣ мусоидат намудан ба инкишофи муносибатҳои ҳамкорӣ ва одатҳои муомилоти корӣ муайян карда шуд. Аз меъёри мазкур бармеояд, ки Суди Олии иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон, судҳои иқтисодии вилоятӣ ва суди иқтисодии шаҳри Душанбе уҳдадоранд, ки дар рафти мурофиаи судӣ ба тарафҳо оид ба мавҷуд будани одатҳои муомилоти маданӣ ва инкишоф додани одатҳои муомилоти корӣ мусоидат намоянд. Аммо аз қабули муқаррароти меъёри зикргардида, зиёда аз даҳ сол гузашта бошад ҳам, то ҳол аз ҷониби судҳои иқтисодӣ дар ин самт ягон амале гузаронида нашудааст. Зиёда аз ин, аз ҷониби олимони ватанӣ оид ба истифодаи одатҳо дар танзими муносибатҳои муомилоти маданӣ дар солҳои охир китобҳо, монографияҳо, васоити таълимӣ ва таҳқиқотҳои илмии мукаммал гузаронида нашудааст, ки ин мубрамияти интихоби мавзӯи таҳқиқотиро дучанд менамояд.

Илова бар ин, ҳангоми ҳалли баҳсҳои судӣ муносибатҳое ба назар мерасанд, ки онҳо танзими ҳуқуқии худро дар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ надидаанд, аммо судҳо бинобар мавҷуд набудани таҷрибаи ягонаи судӣ дар ин самт ва дар баъзе ҳолатҳо аз нарасидани дараҷаи тахассусӣ одатҳо ё ин ки одатҳои ҳуқуқиро дар ҳалли баҳсҳо истифода карда наметавонанд. Инчунин, оид ба истифодаи одатҳо ва одатҳои ҳуқуқӣ судҳои болоии низ ба судяҳо ҳангоми баррасии парвандаҳои судӣ дар марҳилаҳои кассатсионӣ ва назоратӣ дастурҳои тавсиявӣ намедиҳанд. Зиёда аз ин, дар Тоҷикистон маҷмӯи ягонаи одатҳо ё одатҳои ҳуқуқие, ки муносибатҳои маданиро ба танзим дароранд, дида намешавад, ки ин низ мушкилотеро ба миён меорад.

Бо мақсади рушди сиёсати давлатӣ дар самти баланд бардоштани маърифати ҳуқуқӣ ва таълиму тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандон якчанд санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ қабул карда шудаанд, аз ҷумла, фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 9 апрели соли 1997, № 691 "Дар бораи сиёсати ҳуқуқӣ ва таъмини тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон", қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 22 августи соли 1997, №383 "Дар бораи баъзе чораҳои беҳтар намудани тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандон ва кори ҳуқуқӣ дар ҷумҳурӣ", қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3 марти соли 2006, № 94 "Дар бораи тасдиқи Консепсияи миллии тарбия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон" ва фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 6 феврали соли 2018, №1005 "Дар бораи Консепсияи сиёсати ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2018-2028". Ҳамаи санадҳои меъёрии ҳуқуқии зикргардида, барои баланд бардоштани маърифати ҳуқуқӣ ва шуурнокии ҳуқуқӣ шаҳрвандон ва ҳуқуқтатбиққунандагон равона карда шудаанд.

Тоҷикистон яке аз давлатҳое, мебошад, ки бо қабул қонуни миллии худ одатҳоро ба одатҳои ҳуқуқӣ табдил дода, онҳоро аз вайроншавӣ ва маҳшавӣ ҳифз намудааст. Ҳоло дар Тоҷикистон одатҳои зиёде мавҷуд мебошанд, ки онҳо ба як низом дароварда нашуда, иштирокчиёни

субъектони муомилоти маданӣ пеш аз ҳама соҳибкорон ва тоҷирон аз мавҷудият ва истифодаи он бебаҳра монданд. Аз ин лиҳоз, такмил додани қонунгузории ҶТ бо истифода аз қоидаи одатҳо ба ҳифзи арзишҳои миллӣ низ кӯмак мерасонад.

Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар ҷаласаи умумиҷумҳуриявӣ доир ба танзими расму оинҳои миллӣ ва анъанаву маросими динӣ аз 24 майи соли 2007 зикр намудаанд, ки «...мо имрӯз барои тамоман аз байн бурдан ё барҳам додани расму оинҳои халқӣ ва маросими динӣ ҷамъ наомадаем, балки мақсади асосиамон ин аст, ки дар баробари муайян кардани меъёрҳои баргузории онҳо ба раҳоии мардуми кишвар аз банди худнамоӣ ва таассубу хурофотпарастӣ оғози нек бахшем». Пас аз суханронии мазкур ва бо ташаббуси бевоситаи Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ва баъди муҳокимаронихо ва пешниҳодҳои шаҳрвандон 8 июни соли 2007 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи танзими анъана ва ҷашну маросим дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» қабул ва мавриди амал қарор дода шуд.

Таҷрибаи даҳсолаи соли амали Қонуни мазкур нишон дод, ки он барои ба низом даровардани анъана, маросиму ҷашнҳои миллию динӣ, инчунин дигар суннатҳои мардумӣ нақши барҷаста гузошт. Санади мазкур барои ҳифзи арзишҳои фарҳанги миллӣ асос гузошта, суннатҳои диниву мардумиро ба танзим даровард, анъана ва маросиму ҷашнҳои миллиро мушаххасу дақиқ намуда, пеши роҳи хурофоту таассуб, худнамоиву зоҳирпарастӣ ва исрофкориву зиёдаравиро гирифт ва ба ҷорӣ гардидани низому тартиботи ягонаи баргузории чорабиниҳои милливу мардумӣ роҳ кушод». Дар ҳақиқат баъд аз қабули қонуни миллӣ дар самти танзими анъана ва ҷашну маросим ба танзим дароварда шуданд. Аммо барои истифодаи дигар одатҳои ҳуқуқӣ дар фаъолияти ҳуқуқтатбиқкунӣ чораҳои мусоидаткунандаи дахлдор андешида намешавад.

Асосҳои зикргардида аз он шаҳодат медиҳанд, ки истифодаи одатҳо ва ё иҷозати онҳо аз ҷониби давлат дар муомилоти маданӣ як зумра проблемаҳоеро ба миён овардаанд. Агар ин аз як тараф аз ҷиҳати назариявӣ мавҷуд набудани таҳқиқотҳои назариявӣ илмӣ бошанд, аз тарафи дигар паст будани шуури ҳуқуқии ҳуқуқтатбиқкунандагон ва иштирокчиёни муомилоти маданӣ мебошад.

Аз ин рӯ, таҳлил ва омӯзиши одатҳо дар муомилоти маданӣ ва муайян намудани нақши он дар низоми сарчашмаҳои ҳуқуқӣ ва рушди қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун заминаи гузаронидани таҳқиқоти мазкур ва мубрамияти онро ташкил медиҳад.

Натиҷаҳои таҳқиқот дар 7 васоити таълимӣ, 15 мақолаҳои илмӣ инъикос гардидааст, ки 7-тои онҳо дар маҷаллаҳои аз ҷониби Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсиядодашуда ва 8-тоаш дар нашрияҳои дигар ба табъ расидаанд.

Дар хулоса бояд қайд намоям, ки диссертатсия пешниҳодгардида якчанд маротиба дар ҷаласаи шуъбаи ҳуқуқи хусусии Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А.Баҳоваддинови Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон муҳокима карда шуда, эродҳои аз ҷониби ходимони илмии шуъба додашуда, бартараф карда шуда, вобаста ба ин маълумотномаҳои дахлдор пешниҳод гардидаанд. Дар натиҷа хулоса дода шуд, ки диссертатсияи пешниҳодгардида дуруст тартиб дода шуда, мазмуни он ба ихтисоси 12.00.03 – Ҳуқуқи граждании, ҳуқуқи соҳибкорӣ, ҳуқуқи оилавӣ, ҳуқуқи байналмилалии хусусӣ мутобиқат менамояд.

Ташаккур ба диқаттатон!

Раисикунанда: Ташаккури зиёд. Чи гуна саволҳо ба диссертант дода мешавад? Саволҳо пешниҳод нагардиданд.

Раисикунанда, сухан ба академик Маҳмудзода М.А. дода мешавад. Академик Маҳмудзода М.А. дар баромади худ қайд намуд, ки бо хулосаи унвонҷӯ оид ба такмили рисола бо назардошти эродҳои пешниҳодгардида шинос шудааст. Унвонҷӯ дар ҳақиқат эродҳои ходимони шуъбаро ба назар гирифта, рисоларо такмил додааст. Аз ин рӯ, рисола барои пешниҳод намудан ба ҳимоя омода гардидааст ва ба ихтисоси 12.00.03 – Ҳуқуқи гражданӣ, ҳуқуқи соҳибкорӣ, ҳуқуқи оилавӣ, ҳуқуқи байналмилалии хусусӣ мутобиқат менамояд.

Раисикунанда, сухан ба роҳбари илмӣ Раҳимзода М.З. дода мешавад. Унвонҷӯ таҳти роҳбарии ман дар мавзӯи «Одатҳо дар муомилоти маданӣ» таҳқиқот гузаронида, дар натиҷа зиёда аз 20 мақолаҳои илмӣ, васоити таълимӣ ба табъ расонида, дар якчанд конференсияҳои байналмилаливу ҷумҳуриявӣ вобаста ба мавзуи таҳқиқот бо маърӯзаҳо баромад кардааст.

Эродҳои аз ҷониби ӯ ва ходимони шуъба гирифташуда пурра ба назар гирифта шуда, диссертатсияи пешниҳодгардида аз ҷониби унвонҷӯ такмил дода шудааст. Бинобар ин, таклиф карда мешавад, ки диссертатсияи пешниҳодгардида барои ҳимоя намудан иҷозат дода шавад.

Бинобар асосҳои овардашуда, дар ҷаласаи шуъбаи ҳуқуқи хусусии Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А.Баҳоваддинови Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон,

ҚАРОР КАРДА ШУД:

1. Диссертатсияи унвонҷӯи дараҷаи илмии Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳоваддинови АМИТ Анушервони Исрофил дар мавзӯи «Одатҳо дар момилоти маданӣ» кори илмӣ-тахассусии анҷомёфта буда, ба талаботи муқарраргардида пурра ҷавобгӯ ва барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ бо ихтисоси 12.00.03 - Ҳуқуқи гражданӣ; ҳуқуқи соҳибкорӣ; ҳуқуқи оилавӣ ва ҳуқуқи хусусии байналмилалӣ сазовор аст.

2. Диссертатсияи унвонҷӯи дараҷаи илмӣ Анушервони Исрофил дар мавзӯи «Одатҳо дар момилоти маданӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ бо ихтисоси 12.00.03 - Ҳуқуқи гражданӣ;

ҳуқуқи соҳибкорӣ; ҳуқуқи оилавӣ ва ҳуқуқи хусусии байналмилалӣ тавсия карда шавад.

Хулосаи мазкур дар ҷаласаи шуъбаи ҳуқуқи хусусии Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А.Баҳоваддинови Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон қабул карда шудааст.

Ба овоз монда мешавад: "тарафдор 6 нафар", "зид нест", "бетараф нест", хулоса якдилона қабул карда шуд.

Раисикунанда:
Мудири шуъбаи ҳуқуқи хусусии
Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ
ва ҳуқуқи ба номи А.Баҳоваддинови
Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон,
номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ — А. Абдуҷалилов

Котиби ҷаласа:
Лаборанти калони шуъбаи ҳуқуқи хусусии
Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ
ва ҳуқуқи ба номи А.Баҳоваддинови
Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон — К. Раҳимова

Имзоҳои А. Абдуҷалилов
ва К. Раҳимова-ро тасдиқ мекунам:
Нозири калони шуъбаи кадрҳои
ИФСҲ-и АМИТ — Х. Шозедов

30.июни 2023